

naar binnen kunnen komen die de stempel bestuiven. Pas daarna wordt het stuifmeel rijp en gaat de bloem geheel open. Dit mechanisme bevordert de kruisbestuiving. De zaden worden door mieren verspreid daar deze net als bij Stinkende gouwe een aanhangsel dragen dat de mieren tot voedsel strekt. De nerven van de bladeren vertonen overeenkomst met die van het welriekend viooltje. Door de Romeinen en ook nog wel in de Middeleeuwen werd de plant als artsennijgewas aangeplant. Ook nu vindt men ze nog wel op buitenplaatsen. Dokter de Wever vermeldt de plant niet in zijn naamlijsten van in Zuid-Limburg voorkomende planten. Volgens Dr. Dijkstra komt de soort wel wild in België voor. Dr. Bruna laat de vruchthoofdjes zien van de Grote kaardebol, *Dipsacus sylvestris*, uit Mamelis, en informeert naar vindplaatsen in Zuid-Limburg. Uit de opgaven van de aanwezigen blijkt deze soort hier niet zo zeldzaam te zijn, hoewel ze niet in grote aantallen voorkomt.

Tenslotte vertonen de heren Dijkstra en Bult een groot aantal kleurendia's op natuurhistorisch gebied. De heer van Campen heeft het voornemen dit op de eerstvolgende vergadering te doen.

AFSCHEID VAN EEN HORTULANUS

Op 22 december j.l. ging Jos van Loo, hortulanus aan de Botanische Tuin te Terwinselen en tuinbouwkundig opzichter van de Staatsmijnen, op pensioen. In ons maanblad mag ik hier wel even bij stilstaan, omdat vele jaren lang van Loo een trouw bezoeker was van de vergadering van het Natuurhistorisch Genootschap te Heerlen, en daar steeds met wat bijzonders kwam aandragen. Hij is geen vlot spreker, maar vond toch steeds aandacht, want wat hij vertelde was altijd deskundig en de moeite waard, of het nu gekweekte planten betrof of de wilde flora. Hiervoor heeft deze tuinbaas en hortulanus steeds een zwak behouden, sinds hij als kleine jongen op de heuvels bij Wylre de ene ontdekking na de andere deed, en begon aan de opbouw van een onwaarschijnlijk rijke botanische kennis. Dat deed hij rustig en volhardend, ook toen hij later Tuinbouwkunde studeerde. Hierna kwam

hij terug in Wylre, als tuinbaas en jachtopzichter van het kasteel. Zijn bekwaamheid bleek na enige jaren al duidelijk uit het heerlijke aanzicht van de kasteeltuin, waar steeds meer liefhebbers van bloemen en planten kwamen kijken.

In de Tweede Wereldoorlog lag het kasteel verlaten daar, en de prachtige tuin verwilderde. Maar toen de strijd voorbij was wachtte voor van Loo een taak te Terwinselen, waar de Staatsmijnen een botanische tuin lieten aanleggen. De hortulanus wist al tijdens de oorlog, ondanks de eis dat er groenten moesten worden geteeld, toch een begin te maken met het aanleggen van een grote verzameling planten. Na de bevrijding groeide deze uit tot de bekende Tuin, met zijn grote rijkdom aan gekweekte en wilde planten, goed gerangschikt maar tevens opgenomen in een parkaanleg die opnieuw een bewijs vormde van groot talent op dit gebied. Gedurende zijn twintigjarig bestaan kreeg de Tuin grote bekendheid, en werden relaties aangeknoopt in vele landen. Maar bijzonder trots was van Loo toch op de collectie wilde planten, die alles bijeen 1100 soorten heeft omvat. Aan de rijkdom van gekweekte soorten en rassen moeten we voorbijgaan; terloops vermelden we alleen de 300 Coniferen.

We gaan ook voorbij aan de vele functies op tuinbouwkundig gebied die Jos van Loo vervulde, maar vermelden graag zijn aandeel bij de oprichting van de eerste Natuurwacht in Limburg. Schrijver dezes heeft, toen het plan hiertoe was gerezen, het eerst van Loo benaderd, die dadelijk te vinden was voor een bewaking van enkele toen sterk bedreigde vindplaatsen van wilde orchideeën, waarbij men dan tevens kon beginnen met opvoeding van het publiek in de juiste zin. Zo kwam het dat we nog samen op Hemelvaarstdag in 1949 in het Gerendal begonnen met de daad, nog voor er over een Natuurwacht iets op papier stond. Ook de volgende jaren hielp hij actief mee, en nam zitting in het bestuur van de Stichting Zuidoost-Limburg, die de Natuurwacht verder organiseerde, en ook de Wachthut te Wylre met een klein reservaat eromheen in eigendom verwierf.

Tenslotte vermelden we nog zijn aandeel in de geslaagde tentoonstelling „Natuur en Land-

schap", in oktober 1949 gehouden in het Raadhuis te Heerlen. Velen zullen zich het prachtige herfstdiorama herinneren, dat van Loo daar had ingericht. We besluiten met de wens dat J o s v a n L o o, nu de drukke dagtaak voorbij is, nog lang velen, en ook de leden van ons Genootschap, in zijn rijke kennis en rustige, door diepe bezieling gedragen geestdrift voor al het schone in Gods natuur mag doen delen. Zulke mensen kunnen we niet missen!

Dr. M. Bruna

RECTIFICATIE

Natuurhistorisch Maandblad 1966, no 11-12, blz. 167, rechter kolom, regel 11 v.b.
Voor 1966 leze men 1964.

BOEKBESPREKING

Atlas van de Nederlandse Bladmossen door J. Landwehr met medewerking van Dr. J. J. Barkman. 504 bladz. met 394 platen, ongeveer 4500 detailtekeningen en 38 figuren. Kon. Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 1966 Geb. f. 29,50, doch voor leden van de K.N.N.V. en de Kon. Nederl. Bot. Ver. f. 24,50. Te bestellen bij het Bureau van de K.N.N.V. te Hoogwoud.

Dit boek, een jubileumuitgave van de K.N.N.V. bij gelegenheid van haar 65-jarig bestaan, mag gerekend worden tot de belangrijkste biologische boeken van 1966, niet alleen omdat deze atlas in zijn soort nieuw is voor Nederland, maar ook omdat hij door zijn tekeningen de buitenlandse boeken van dien aard verre overtreft. Dit laatste neem ik aan op gezag van Dr. Barkman, want ik ben geen mossenkenner en ken dus ook niet de buitenlandse literatuur hierover. Het enige, wat ik vroeger aan mossen gedaan heb, is de bestudering van de generatiewisseling, als uitgangspunt van het phylum der Cormophyta. Haast vanzelfsprekend begint de schrijver met een uitvoerige bespreking van die generatiewisseling, geïllustreerd met prachtige tekeningen. Toen ik mijn geheugen weer wat opgefrist had, kreeg ik ook belangstelling voor de rest van het boek, en zo belandde ik vanzelf bij de hoofdschotel van het boek, althans wat de tekst betreft: „Systematiek en gegevens van de kenmerken en de standplaats”.

In deze lijst zijn alle tot heden in Nederland gevonden soorten opgenomen, benevens de meeste variëteiten en vormen. De tekst is doorlopend genummerd. Aan de nummers van de tekst beantwoorden de nummers van de platen (blz. 95-488). Dat maakt de zaak zeer eenvoudig. Om de veldwaarneming te vergemakke-

lijken is, met uitzondering van enkele grote soorten, het habitusbeeld 8 maal vergroot weergegeven. Het is juist in het habitusbeeld, dat de schrijver zijn meester niet gevonden heeft.

Er is nog iets belangrijks. Bij elke soort vinden wij een standplaatsbeschrijving. Dit belangrijk onderdeel, de oecologie, heeft de schrijver geheel aan Dr. Barkman overgelaten. Wie zich nog kan herinneren, dat Dr. Barkman in Reeks I van onze Publicaties (1948) met kennis van zaken en met enthousiasme verteld heeft van zijn „Bryologische zwerftochten door Nederland. II Zuid-Limburg”, zal er van overtuigd zijn, dat de oecologie bij hem in goede handen is.

Onze hartelijke gelukwensen aan schrijvers en redactie en aan het bestuur van de K.N.N.V. bij het verschijnen van dit waardevolle boek.

K.

Die Giraffen - und Lamagazelle von Hans, W. Schomber. Nr 358 der Neuen Brehm-Bücherei. 104 S. mit 62 Abb. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt 1966. Pr. 9,20 MDN.

Binnen de grote orde van de Evenhoevigen nemen de girafgazelle en de lamagazelle een bijzondere plaats in. Sinds hun ontdekking hebben zij de volle aandacht gehad van de zoölogen. Beide zijn steppendieren, die verwant zijn aan de gazellen, maar die, phylogenetisch gezien, reeds lang hun eigen weg zijn gegaan, zodat zij niet meer kunnen worden ondergebracht in het geslacht *Gazella*.

De girafgazelle, *Litocranius walleri* (Brooke 1878). In 1878 schonk de Engelse onderzoeksreiziger Gerard Waller aan de Londense Zoölogische Ver. drie schedels van gazelleachtige dieren, die door zijn broer in Oost Afrika geschoten waren. Brooke zag direct, dat hij hier te doen had met een nog niet beschreven soort, die hij *Gazella walleri* noemde. De latere genusnaam laten wij verder rusten, want er is heel wat over te doen geweest.

De girafgazelle vinden wij onder de rotstekeningen van de Sahara uit de jaren 5000-2400, toen de Sahara nog een regenklimaat had. Vanwege de lange hals dacht men eerst met een giraffe te doen te hebben. In later tijden (13e eeuw v. C.) komt onze gazelle nog eens opduiken op een tempelrelief, maar dan zal hij ook voor goed onderduiken tot aan de boven beschreven herontdekking. Men onderscheidt twee ondersoorten, de Somali- en de Oost-afrikaanse girafgazelle.

De lamagazelle, *Ammodorcas clarkei* (Thomas 1891). Dit dier werd in 1890 door Clarke geschoten in het voormalige Britse Somaliland en in 1891 door Thomas beschreven. Ook hier laten wij de geschiedenis van de naamgeving maar rusten. Van dit dier vinden wij geen rotstekeningen en ook geen latere tekeningen. Ook deze gazelle heeft een lange hals, hoewel korter dan die van het bovengenoemde dier. Het verspreidingsgebied is beperkt tot enkele niet samenhangende delen van Oost Somaliland.

Van beide dieren beschrijft de schrijver uitvoerig de lichaamsbouw, de levenswijze, jacht en bescherming. De grote verdienste van dit boekje is, dat de schrijver dit alles vertelt op een wijze, die blijft boeien.

K.